

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра всесвітньої історії

Збірник матеріалів
Першої науково-практичної міжвузівської конференції
**„Слов’янські народи в історичному
процесі: генезис проблеми”**

(на основі школи „Історії слов’янських народів”)

Керівник – заслужений діяч науки і техніки України,
член-кореспондент Академії педагогічних і соціальних наук та
Міжнародної слов’янської академії, кандидат історичних наук,
ректор РДГУ, професор *Постоловський Руслан Михайлович*

5 грудня 2006 року

За науковою редакцією члена-кореспондента,
професора *Р.М.Постоловського*

УДК 32
ББК 66.0
П 16

Збірник матеріалів Першої науково-практичної міжвузівської конференції „Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми”. – Рівне: РДГУ, 2007. – 153 с.

Редакційна колегія:

Постоловський Р.М. - голова, кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної Слов’янської
академії наук, ректор РДГУ

Савчук П.О. - заступник голови, кандидат історичних наук,
Гон М.М. - відповідальний секретар, кандидат політи-
чних наук, доцент, докторант Київського
національного університету будівництва і
архітектури

Жилюк С.І. - доктор історичних наук, завідувач кафедри
політичних наук РДГУ

Шеретюк В.М. - кандидат історичних наук, декан історико-
соціологічного факультету

Рецензенти:

Савчук Б.О. - доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри Прикарпатського національного
педагогічного університету

Троян С.С. - доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри міжнародних відносин і
країнознавства РІС КСУ

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ
(протокол № 8 від 30 березня 2007 р.)

РІВНЕ – 2007

національного руху. На цей час ще не був завершений процес формування української нації. Національна ідея не змогла охопити широкі народні маси. В умовах війни, голоду і розрухи, робітники, селяни та солдати віддавали перевагу не національним проблемам, а лозунгам і діям, скерованих на вирішення соціально-економічних проблем. До того ж однією з причин була відсутність в УЦР адміністративно-управлінського апарату, відмова від регулярної армії, помилки українських політиків тактичного характеру, втрата довір'я УЦР з боку народних мас, збройний конфлікт із Радянською Росією і укладення фатального Брестського миру з країнами німецько-австрійського блоку.

Розгін УЦР став логічним наслідком її політичного банкрутства.

Слесаренко А.В.

СОЦІАЛІСТИЧНИЙ РУХ ЧЕХОСЛОВАЦЬКИХ ГРОМАДЯН – ОПОЗИЦІЙНЕ ПОЛІТИЧНЕ УГРУПОВАННЯ 1970-1973 РР.

Найчисельнішу складову антитоталітарного опозиційного руху в Чехословаччині 1968-1972 рр. утворювали колишні комуністи. Щоправда, вони не склали ні в організаційному, ні в ідеологічному плані об'єднану групу, по-різному реагуючи на нову внутрішньополітичну ситуацію.

Екскомуністи, які виступили з ініціативою створення опозиційного політичного угруповання, об'єдналися у Соціалістичний рух чехословацьких громадян (СРЧГ). Празьких членів угруповання очолили історик Я. Тесарж і колишній ректор Інституту політики при ЦК КПЧ, член Височанського ЦК партії М.Гюбл. Останній, підтримавши на квітневому (1969 р.) пленумі обрання Г.Гусака генеральним секретарем, згодом почав виступати проти режиму “нормалізації”. Упродовж 1970 р. М.Гюбл видав “Ситуаційну справу”, в якій, аналізуючи внутрішню і зовнішню

обстановку, піддав критиці політику КПЧ, а також співпрацював з нелегальним громадсько-політичним місячником “Факта. Пржіпомінкі. Удалості”. (“Fakta. Připomínky. Udalosti”). Брненську групу, яка іноді підписувалася як “Комуністи в опозиції”, репрезентували Я.Шабата, К.Чейка, А.Черни, К.Фрідріх, З.Пржікріл та А.Русек.

Організаційно СРЧГ сформувався у жовтні 1970 р. з оприлюдненням програмного документа угруповання – Маніфесту Соціалістичного руху чехословацьких громадян. З огляду на процес становлення опозиції та необхідність об'єднання широких верств суспільства була обрана форма руху.

Політична програма угруповання, викладена у Маніфесті СРЧГ, базувалася на “Програмі дій” і матеріалах ХІУ Височанського з'їзду КПЧ, які пропагували ідеї розбудови “соціалізму з людським обличчям”. Вихід з існуючої загальнодержавної кризи лідери руху вбачали у політичній боротьбі “за соціалізм, демократію, суверенітет Чехословаччини”. Одними з перших активісти СРЧГ виступили за дотримання громадянських прав людини в ЧССР, затверджених Загальною декларацією прав людини ООН. У галузі економіки вони вимагали створення механізму імплементації реальної колективної власності через структури рад трудящих. Своім пріоритетним завданням угруповання вважало відновлення почуттів добросусідства і братерства до СРСР, які у чехословацького населення змінилися з часу окупації до неприязні та ненависті. Єдиний вихід із цієї ситуації члени СРЧГ вбачали у відновленні державного суверенітету Чехословаччини. Не підтримуючи будь-яких проявів радикалізму, СРЧГ відмежувався від терористичних акцій і саботажу, висловився за політичні методи боротьби – самоорганізацію громадян, використання можливостей впливу на владу через існуючі громадські організації.

Програмний характер мала і “Заява Соціалістичного руху чехословацьких громадян до 21 серпня 1973 р.”,

розповсюджена у формі листівки після ув'язнення попередніх опозиційних діячів. Її автори закликали до відновлення реформ 1968 р., підкреслюючи, “що без демократизації, без дотримання прав і свобод громадян неможливо реалізувати соціалістичні ідеї, які підтримує переважна більшість чехів і словаків. Наголошуючи на необхідності повернення до економічного, наукового, культурного і політичного життя суспільства звільнених після 1968 р. фахівців, документ різко виступив проти арештів, переслідувань комуністів, соціалістів, демократів та політичних процесів 1971-1972 рр. над представниками опозиції.

У рамках єдиного СРЧГ діяло кілька самостійних груп. Одна з них, об'єднана навколо колишнього секретаря міського комітету КПЧ у Празі Й. Літери, протягом лютого-травня 1971 р. видала 4 номери нелегального часопису “Покрок” (“Рокрок”). До третіх роковин 21 серпня група видрукувала листівку “Громадянам Чехословаччини” накладом 300 примірників. Разом з іншими нелегальними об'єднаннями група Й. Літери поширювала матеріали опозиційного характеру.

В умовах автономного функціонування різні опозиційні політичні угруповання періодично співпрацювали між собою. Одним із прикладів взаємодії опозиції є підготовка листівки “Звернення”, розповсюдженої до виборів у представницькі органи ЧССР у листопаді 1971 р. Листівка закликала громадян бойкотувати вибори. Ініціаторами її написання стали Я. Тесарж, Й. Мюллер і група Револьюційний рух імені Яна Палаха. Від Соціалістичного руху чехословацьких громадян Я. Тесарж встановив зв'язки з Я. Шабатою та членами брненського Чехословацького руху за демократичний соціалізм. Кількість віддрукованих листівок сягнула кількох тисяч, до її поширення було залучено ряд груп у Празі, Брно та інших містах.

Наприкінці 1971 р. – на початку 1972 р. у Чехословаччині заарештували близько тисячі чоловік, причетних до опозиційного руху. Заарештованих

звинувачували у друкуванні нелегальних самвидавничих журналів, створенні альтернативних політичних програм, поширенні листівок. Протягом судових процесів 1972 р. було засуджено 47 осіб (в цілому на 118 років ув'язнення). Серед них найбільші строки (5 років позбавлення волі) отримали у Празі Я. Тесарж, Й. Мюллер, М. Гюбл, у Брно – М. Шілган, Я. Шабата і А. Черни.

Репресивні заходи 1970-1972 рр. призвели до згортання активності представників опозиції. Комуністичному керівництву вдалося на деякий час ліквідувати будь-які відкриті прояви опозиційного руху. Більшість існуючих нелегальних політичних угруповань припинили своє існування. Було ув'язнено найнебезпечніших для режиму осіб.

Терешко Ю.М.

ПІДРИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ Ю. АНДРОПОВА І КДБ ССРСР У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ ПЕРІОДУ ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ 1968 РОКУ З МЕТОЮ ЛІКВІДАЦІЇ „СОЦІАЛІЗМУ З ЛЮДСЬКИМ ОБЛИЧЧЯМ”

Відповідаючи на питання, чи могла Чехословаччина періоду Празької весни уникнути окупації радянсько-російськими військами і їх співучасниками арміями країн-членів ОВД, необхідно пригадати, хто і за яких обставин приймав відповідні рішення у Кремлі.

Ряд маловідомих широкому загалу авторитетних російських вчених, експертів і журналістів переконані – вища партноменклатура Советського Союзу при підготовці остаточних висновків і рішень послуговувалася сфабрикованою інформацією, яка проходила крізь сито КДБ і його керівника Юрія Андропова. Зокрема, російський дослідник – советолог Д. Волкогонов у своїй науково-документальній монографії “Семь вождей” стверджує, що керівництво ССРСР і КПСС судило про події у країні і за кордоном головним чином на основі доповідей і аналітичних

Ворон Олена Петрівна – аспірантка кафедри всесвітньої історії РДГУ
Воляннюк Володимир Олександрович – здобувач кафедри всесвітньої історії РДГУ
Петлюк Ігор Васильович – аспірант кафедри всесвітньої історії РДГУ
Гень Олег Федорович – аспірант кафедри всесвітньої історії РДГУ
Бунечко Сергій Миколайович – здобувач кафедри всесвітньої історії РДГУ
Долганов Петро Сергійович – магістр історико-соціологічного факультету РДГУ
Філіпчук Ігор Володимирович – викладач кафедри всесвітньої історії РДГУ
Кукурудза Андрій Ростиславович – викладач кафедри всесвітньої історії РДГУ
Постельжук Олександр – аспірант кафедри всесвітньої історії РДГУ

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Постоловський Р.М. СЛОВ'ЯНОЗНАВСТВО В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНИХ ЗНАНЬ	5
Савчук П.О. ВІРОСПОВІДАННЯ ЧЕХІВ ДУБЕНСЬКОГО ПОВІТУ КІНЦЯ ХІХ СТОЛІТТЯ	7
Шеретюк В.М. ДИСИДЕНТСЬКЕ ПИТАННЯ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕДУМОВ ПЕРШОГО ПОДІЛУ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	10
Жилюк С.І. БОЛГАРСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.: ЕТНОКОНФЕСІЙНИЙ ФАКТОР ПРАВОСЛАВ'Я У ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ВИМІРІ	21
Давидюк Р.П. ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО- ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН НА ВОЛИНІ У 30-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ	25
Постоловський Р.М. Цятко В.М. ЗАГАЛЬНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ СТРАЙК 5-6 ЛИСТОПАДА 1923 РОКУ В ПОЛЬЩІ І ПОЛІТИКА ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ	31

Гон М.М.
ДИЛЕМИ ФОРМУВАННЯ
ПОЛІТИЧНОЇ НАЦІЇ В ПОЛЬЩІ
(1918-1939 pp.) 45

Сєверова О.В.
НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ
У ПРОГРАМАХ ДЕКАБРИСТІВ.....48

Десятничук І.О.
РОБИТНИКИ: РОЗВ'ЯЗАННЯ ДИЛЕМИ
ВИБОРУ ВНУТРІШНЬОГРУПОВИХ/
ЗАГАЛЬНОСУСПІЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ
У КОНТЕКСТІ РЕФОРМ
„ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ” 1968 РОКУ 54

Мельничук П.У.
1917 РІК НА ВОЛИНІ 56

Слесаренко А.В.
СОЦІАЛІСТИЧНИЙ РУХ
ЧЕХОСЛОВАЦЬКИХ ГРОМАДЯН –
ОПОЗИЦІЙНЕ ПОЛІТИЧНЕ
УГРУПОВАННЯ
1970-1973 РР. 59

Терешко Ю.М.
ПІДРИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ
Ю. АНДРОПОВА І КДБ ССРС
У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ ПЕРІОДУ
ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ 1968 РОКУ
З МЕТОЮ ЛІКВІДАЦІЇ „СОЦІАЛІЗМУ
З ЛЮДСЬКИМ ОБЛИЧЧЯМ” 62

Мартинчук І.І.
ПРЕЗИДЕНТСЬКА ВЛАДА

В СЛОВАЧЧИНІ
В НОВІТНІЙ ПЕРІОД
(1993-2004 pp.) 77

Цятко В.М.
ДОВГЕ ЖИТТЯ І СМЕРТЬ ОДНОГО
КОМІНТЕРНІВСЬКОГО МІФУ
(ПРО ПОДІЇ В ПОЛЬЩІ 1923 p.) 81

Олексієвець Т.І.
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ
СТРУКТУРИ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ
ЧЕСЬКИХ МІСТ 96

Ворон О.П.
ПОЛЬСЬКА ТА
НІМЕЦЬКА НАЦМЕНШИНИ
У ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНОМУ
ЖИТТІ МІЖВОЄННОЇ
ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ 99

Волянюк В.О.
БОРОТЬБА ПІВДЕННИХ
І ЗАХІДНИХ СЛОВ'ЯН
ПРОТИ ГНІТУ ВЕЛИКИХ ІМПЕРІЙ
В ХІХ СТ. : МІЖНАРОДНА
ПОЗИЦІЯ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ 104

Петлюк І.В.
КРАХ ІЛЮЗІЙ
(НАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
КОРОЛІВСТВА СЕРБІВ,
ХОРВАТІВ І СЛОВЕНЦІВ) 108

Гень О.Ф.
Т.Г. МАСАРИК І НОВА ЄВРОПА 111

Бунечко С.М. РЕЕМІГРАЦІЯ ПОЛЯКІВ У СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ ПОЧАТКУ 1920-Х РОКІВ	122
Долганов П.С. РОЗБУДОВА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ: ВІЗІЇ ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ	125
Філіпчук І.В. РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ПОГЛЯД НА СПІВДРУЖНІСТЬ НЕЗАЛЕЖНИХ ДЕРЖАВ	138
Кукурудза А.Р. АВТОКЕФАЛІЯ ЯК ОЗНАКА ІДЕНТИФІКАЦІЇ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ- ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	140
Постельжук О.П. РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИН: ПОЗИЦІОНУВАННЯ КОНФОРМІСТСЬКИХ ПАРТІЙ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ 1918-1939 рр.	144
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	148
ЗМІСТ	150

Наукове видання

Збірник матеріалів

**Першої науково-практичної міжвузівської конференції
„Слов’янські народи в історичному процесі:
генезис проблеми”**

Випуск 1

Відповідальний за випуск – Шеретюк В.М.

Відповідальний редактор – Кревська Г.А.

Комп’ютерна верстка – Писарець С.М., Самсонюк В.Б.

Комп’ютерний макет – Самсонюк В.Б.

Збірник матеріалів Першої науково-практичної міжвузівської конференції „Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми”. – Рівне: РДГУ, 2007. – 153 с.

Підписано до друку 28.12.2007 р. Формат 60x84 1/16.

Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.

Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 13,9.

Наклад 300 прим. Зам. № 44/1.

Адреса редакції:
кафедра всесвітньої історії,
Рівненський державний гуманітарний університет, вул. С.Бандери, 12, м. Рівне.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету